

Наукові перспективи
Видавнича група

ISSN (print) 2708-7530
DOI: 10.52058/2708-7530-2024-1(43)

НАУКОВІ ПЕРСПЕКТИВИ

СЕРІЯ: "ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ", СЕРІЯ: "ПРАВО",
СЕРІЯ: "ЕКОНОМІКА", СЕРІЯ: "ПЕДАГОГІКА",
СЕРІЯ: "ПСИХОЛОГІЯ", СЕРІЯ: "МЕДИЦИНА"

Миру нашій Україні

Випуск 1(43)
2024

*Громадська наукова організація «Всеукраїнська
Асамблея докторів наук з державного управління»*

Громадська організація «Асоціація науковців України»

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

Наукові перспективи

*(Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Медицина», Серія «Педагогіка», Серія «Психологія»)*

Випуск № 1(43)2024

Київ – 2024

*Public Scientific Organization "Ukrainian Assembly of
Doctors of Sciences in Public Administration"*

Public Organization "Association of Scientists of Ukraine"

within the work of the Publishing Group "Scientific Perspectives"

Scientific Perspectives

*(Series "Public Administration", Series "Law", Series "Economics",
Series "Medicine", Series "Pedagogy", Series "Psychology")*

Issue № 1(43) 2024

Kiev—2024

УДК 343.144:316.776.34

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1\(43\)-849-857](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1(43)-849-857)

Меліков Єхтибар Саваланович здобувач третього освітньо-наукового рівня за спеціальністю 053 психологія, кафедра психології та педагогічної освіти, ПЗВО «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика», вул. Котельна, 2, м. Миколаїв, 54003, <https://orcid.org/0009-0009-2316-0692>

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ З ПІДОЗРЮВАНИМИ, ЯКІ ОБВИНУВАЧУЮТЬСЯ У ВЧИНЕННІ НАВМИСНИХ ВБИВСТВ

Анотація. Комунікація із підозрюваним являє собою двохсторонню взаємодію між психологом та особою, яка обвинувачується у вчиненні злочині. Таке спілкування передбачає дотримання психологом певної лінії поведінки, що сприяє встановленню прогнозу подальших дій та висловлювань підозрюваного. При цьому під час комунікації підозрюваний може як активно контактувати із психологом, так і навпаки відмовлятися від будь-якої взаємодії, що може бути обумовлено тяжкістю злочину, відсутністю чи навпаки наявністю власного інтересу у вирішенні справи, суспільним резонансом, мотивацією особи чи її ціннісними орієнтаціями, адаптацією до умов позбавлення волі, конфліктністю особи, наявністю захисної домінанти, рівнем самоконтролю, психічною напруженістю.

Якщо брати до уваги навмисне вбивство, то спілкування із підозрюваним базується на тому, що дана категорія злочинів відноситься до тяжких, крім того, такі злочини часто мають суспільний резонанс. Відповідно, спілкування із підозрюваним має відбуватися обережно задля того, щоб можна було дізнатися максимально повну інформацію про психологічний стан особи, яка вчинила даний злочин. Це можна пояснити тим, що особа, яка вчинила навмисне вбивство, як правило, є продуманою у своїх діях, уважною, розвиненою у розумовому аспекті, хитрою, сміливою. Така особа часто навмисно заплутує правоохоронні органи та психолога, намагаючись як уникнути покарання, так і пограти з ними у гру, намагаючись довести свою величність.

При цьому психолог працюючи із підозрюваним у вчиненні навмисного вбивства може ще не розуміти чи перед ним справжній вбивця чи невинна особа, або ж можливо особа, яка намовляє на себе з певних причин. Завданням психолога тут є визначити психологічний стан підозрюваного та особливості розвитку його морального стану, що дозволяє говорити про його причетність до вчиненого вбивства. Як наслідок, психолог має володіти спеціальними

психологічними знаннями для встановлення ефективної комунікації з підозрюваним у навмисному вбивстві.

Ключові слова: злочин, комунікація, навмисне вбивство, підозрюваний, психолог.

Melikov Yekhtybar Savalanovych Applicant for the Third Educational and Scientific Level in the Specialty 053 Psychology, Department of Psychology and Pedagogical Education, International Classical University named after P. Orlyk, St. Kotelna, 2, Mykolaiv, 54003, <https://orcid.org/0009-0009-2316-0692>

FEATURES OF COMMUNICATION WITH SUSPECTS ACCUSED OF INTENTIONAL MURDER

Abstract. Communication with a suspect is a two-way interaction between a psychologist and a person accused of committing a crime. Such communication requires the psychologist to observe a certain line of behavior, which contributes to establishing a forecast of further actions and statements of the suspect. At the same time, during communication, the suspect can either actively contact the psychologist or, on the contrary, refuse any interaction, which may be due to the severity of the crime, the absence or, on the contrary, the presence of his own interest in solving the case, public resonance, the motivation of the person or his value orientations, adaptation to the conditions of deprivation of liberty, the person's conflict, the presence of a protective dominant, the level of self-control, mental tension.

If we take into account intentional murder, communication with the suspect is based on the fact that this category of crimes is serious, in addition, such crimes often have a public resonance. Accordingly, communication with the suspect should be done carefully in order to learn as much complete information as possible about the psychological state of the person who committed this crime. This can be explained by the fact that a person who commits intentional murder is usually thoughtful in his actions, attentive, mentally developed, cunning, and brave. Such a person often deliberately confuses the law enforcement authorities and the psychologist, trying both to avoid punishment and to play a game with them, trying to prove his greatness.

At the same time, a psychologist working with a suspect of intentional homicide may not yet understand whether he is facing a real murderer or an innocent person, or perhaps a person who is persuading himself for certain reasons. The task of the psychologist here is to determine the psychological state of the suspect and the peculiarities of the development of his moral state, which allows us to talk about his involvement in the committed murder. As a result, a psychologist must possess special psychological knowledge to establish effective communication with a suspect of premeditated murder.

Keywords: crime, communication, intentional murder, suspect, psychologist.

Постановка проблеми. Комунікація психолога із підозрюваними у вчиненні злочинів досить часто ускладнюється різними негативними факторами. Переважно це стрес у підозрюваного, який впливає на появу емоційного та психологічного перевантаження організму. Адже людина потрапляє у критичну, як на її думку, ситуацію, де її вважають винною у злочині, якого вона ймовірно не здійснювала. При цьому навіть розуміючи свою невинуватість, вона все одно переживає сильне хвилювання, так як усвідомлення, що потрібно буде певний період провести в ізоляції від світу, за злочин вчинений кимось, призводить до появи негативних психологічних змін.

Відповідно, психологічний стан підозрюваних у вчиненні навмисних вбивств є досить складним. Так, такі особи зіштовхуються з тим, що вони повинні будуть відбутися покарання протягом тривалого періоду або можливо провести у в'язниці все життя. Це призводить до появи думок про безцільність свого існування. Адже якщо така людина відбуде покарання, то скоріше за все, вона втратить значну частину свого життя, їй буде складно адаптуватися до нових умов, потрібно буде здійснювати пошук нового джерела доходу чи роботи. Для багатьох підозрюваних проблемним аспектом є суспільний осуд, адже на етапі досудового розслідування, коли особа вважається невинною, все одно соціум вже сприймає її як вбивцю.

Крім того, підозрюваний може відчувати біль від втрати близької людини. Це можна пояснити тим, що жертва та підозрюваний у більшості випадків є добре знайомими, тому навіть якщо підозрюваний не є вбивцею, він все одно жалкуватиме через смерть близької людини. До того ж розуміння того, що його вважають винним, може вагомо пригнічувати підозрюваного.

Тому комунікація із підозрюваним у вчиненні навмисного вбивства має власну специфіку. Психолог, працюючи із підозрюваним, надає йому допомогу у таких напрямках як емоційна підтримка (демонстрація розуміння переживань підозрюваного), рекомендаційна (надання порад щодо життєвого шляху підозрюваного), оцінювальна (допомога в оцінюванні вчиненого злочину та життєвого шляху загалом), інструментальна (показ вправ для стабілізації психологічного стану). Відповідно, варто розкрити специфіку комунікації з підозрюваними, які обвинувачуються у вчиненні навмисних вбивств у роботі більш детально.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу питання комунікації з підозрюваними, які обвинувачуються у вчиненні навмисних вбивств, являють собою праці А. Зякун, Я. Когут, І. Мухіної, В. Негребецького, В. Шепітька, І. Шинкаренка. Вони стверджують, що комунікація із підозрю-

ваними має власні особливості, що залежить від кваліфікації злочину та психічного стану підозрюваного. Таким чином, нині літератури з даного питання є достатньо для його повного розкриття.

Мета статті – розкрити специфіку комунікації з підозрюваними, які обвинувачуються у вчиненні навмисних вбивств.

Виклад основного матеріалу. Нині питанню комунікації із підозрюваними, які обвинувачуються у вчиненні навмисних вбивств, приділено досить вагому увагу. Безпосередньо це обумовлено тим, що необхідно першочергово з'ясувати чи причетний підозрюваний до вчинення даного злочину, чи може він бути осудний, які мотиви та стимули мав для вчинення навмисного вбивства, які душевні переживання має, чи відчуває провину через вчинений злочин. Відповідно, спілкування із підозрюваними, які обвинувачуються у вчиненні навмисних вбивств, потребує особливих психологічних знань, що дозволяє психологу розкрити особистість підозрюваного.

Водночас єдиного погляду на питання комунікації із підозрюваними, які обвинувачуються у вчиненні навмисних вбивств, нині не існує. Так, деякі дослідники наполягають на тому, що психолог має використати деталізацію для того, щоб підозрюваний чітко та повністю окреслив ситуацію, що пов'язана із вбивством, відповідно, що дозволяє визначити його причетність чи непричетність до навмисного вбивства. Інші дослідники акцентують увагу на бесіді із підозрюваним, що полягає у зміні ролей слухача та того, хто розповідає про події. Також існує думка, що комунікація повинна передбачати детально складений план спілкування, відповідно до якого, психолог отримує від підозрюваного чіткі деталі та паралельно дізнається про душевний стан підозрюваного.

Наявність спеціальних психологічних знань дозволяє визначити психологу імовірні мотиви підозрюваного, вислухати його версію подій, встановити психічний та соціальний стан підозрюваного, визначити можливі шляхи приховування вчиненого злочину. Водночас комунікація сприяє отриманню повної інформації про вподобання та інтереси підозрюваного у вчиненні навмисного вбивства, інтелектуальні та розумові здібності, психофізичні показники, реакцію, емоційний стан. Також важливо дізнатися як підозрюваний реагує на об'єктивні обставини, що пов'язані із навмисним вбивством. Це дозволяє визначити ймовірність причетності підозрюваного до навмисного вбивства, якщо у слідства відсутні прямі докази провини підозрюваного.

Необхідно зазначити, що під час комунікації із підозрюваними у вчиненні навмисних вбивств, психолог використовує спеціальні психологічні знання для отримання інформації про:

- суб'єктивну сторону злочину;
- кваліфікуючі ознаки злочину;
- осудність / неосудність підозрюваного;
- вікові характеристики особистості підозрюваного;
- особливості поведінки підозрюваного;
- наявність у підозрюваного психічних відхилень чи розладів;
- обставини, що пом'якшують чи обтяжують покарання [1, с. 73].

Залучення психолога до комунікації із підозрюваним у вчиненні навмисного вбивства може відбуватися на різних етапах слідства. Зокрема, психолог може бути присутнім на місці вчинення злочину. Так, якщо підозрюваний опинився на місці подій, до прикладу, самостійно викликав правоохоронні органи та повідомив про вбивство (знайшов тіло, був свідком подій, вчинив злочин самостійно) чи не встиг втекти із місця події, то психолог може відразу з ним поспілкуватися, безпосередньо під час огляду місця вбивства. Психолог під час спілкування визначає чи усвідомлював підозрюваний свої дії, яку роль у злочині він відігравав, чи розумів підозрюваний серйозність своїх дій. Також оцінюється емоційний та психологічний стан підозрюваного, до прикладу, чи він спокійний та зосереджений або ж навпаки, перебуває у стані сильного душевного хвилювання. Встановлюється чи особа є адекватною, а також які погляди на життя має. Це дозволяє сформувати психологічний портрет підозрюваного. Провідною формою роботи тут є бесіда із підозрюваним.

На досудовому етапі психолог комунікує із підозрюваним у вчиненні навмисного вбивства задля встановлення тих аспектів особистості підозрюваного, що можуть вплинути на хід слідства. Особлива увага приділена спілкуванню із тими підозрюваними, які вчинили навмисне вбивство за сильного душевного хвилювання. Зокрема, якщо підозрюваний має нестабільний психічний стан, то розповідаючи про обставини злочину він може занадто хвилюватися, все це може призвести до того, що він не може надати точні показання, отже буде плутатися у версіях, що може призвести до невірної кваліфікації злочину та встановлення всіх обставин.

Якщо особа занадто хвилюється, то психолог може попросити підозрюваного вдатися до спогадів. Це дозволить сконцентруватися та зосередитися на тому, що передувало вчиненні навмисного вбивства. Зокрема, підозрюваний має розповісти про місце подій та все, що запам'ятав, відповідно, згадуючи обстановку, підозрюваний може згадати ті деталі, які забув або не вважав, що вони є важливими. Це дозволить визначити роль підозрюваного у злочині та при встановленні його непричетності, з'ясувати, хто вчинив вбивство. До того ж психолог під час комунікації визначає вплив зовнішнього середовища на психічний та емоційний стан підозрюваного, що вплинуло на його прагнення до вчинення навмисного вбивства [1, с. 74].

Під час комунікації із підозрюваними у вчиненні навмисних вбивств можуть бути застосовані наступні методи роботи, що продемонстровані на Рис. 1.

Рис. 1. Методи роботи під час комунікації із підозрюваними у вчиненні навмисних вбивств

Сутність емоційного експерименту полягає у тому, що психолог штучно створює умови, за яких на підозрюваного діє подразник, що викликає певну реакцію. Відповідно, проведення емоційного експерименту дозволяє встановити ставлення підозрюваного до вчинення ним навмисного вбивства або ж до інших подій, що мають відношення до вчиненого злочину. Проте психолог повинен продумано здійснювати емоційний експеримент задля того, щоб не вплинути негативно на психіку підозрюваного.

Метод спостереження виявляється у тому, що психолог під час спілкування із підозрюваним виявляє прояви його психіки та реакції. Це здійснюється шляхом фіксації реакції на певні контрольні показники, що відображають ставлення підозрюваного до певних подій, що пов'язані із навмисним вбивством. Наприклад, спостереження за рухами підозрюваного під час розповіді щодо вчинення ним навмисного вбивства чи доведенні своєї

невинуватості. Спостереження дозволяє визначити психологічні особливості підозрюваного та розкрити його ставлення до певних аспектів справи.

Біографічний метод передбачає встановлення психологічних особливостей підозрюваного шляхом його розповіді про свій життєвий шлях. До прикладу, підозрюваний може розповісти про соціальне становище родини, свою освіту, професію, посаду, взаємовідносини із друзями та особисте життя. Як наслідок, можна визначити у яких умовах формувалася особистість підозрюваного, його соціальну роль, оточення, негативні фактори формування особистості. Це дозволяє визначити мотиви навмисного вбивства чи навпаки довести невинуватість особи. При цьому дізнатися інформацію найкраще за допомогою інтерв'ю з підозрюваним [2, с. 14].

Метод бесіди полягає у безпосередньому спілкуванні із підозрюваним, що сприяє встановленню його соціально-психологічних характеристик. Бесіда проводиться за заздалегідь складеними запитаннями, що стосуються як предмету розмови, так і другорядних тем, щоб сформувати цілісний образ підозрюваного. Крім того, бесіда передбачає отримання відповідей від підозрюваного у навмисному вбивстві на ключові запитання. Особливістю бесіди є отримання інформації саме за допомогою вербальної комунікації.

Анкетування полягає у тому, що опитування підозрюваного у навмисному вбивстві відбувається за допомогою чіткої форми. Це дозволяє отримати відповіді на питання, які стосуються процесів та явищ, що пов'язані із навмисним вбивством. За допомогою анкети можна визначити реальне ставлення підозрюваного до вчиненого злочину, адже відповідаючи на питання, підозрюваний задумується щодо того, яку відповідь має дати.

Тестування передбачає вирішення підозрюваним певного завдання, що сформоване у вигляді тесту. За допомогою тесту можна визначити психологічні особливості особистості. Водночас варто зауважити, що тести повинні відповідати предмету розмови, адже за допомогою вірно підібраних психологічних тестів можна сформувати психологічний образ підозрюваного, що вчинив навмисне вбивство [2, с. 15].

Використання таких тестів (наприклад малюнків, ситуаційний характер яких проявляється як подразник) дає змогу певною мірою визначити психологічну структуру особи (властивості темпераменту) і прогнозувати психологічну сумісність особи, а також параметри її поведінки в ситуаціях, які вимагають прийняття миттєвих рішень [3, с. 18].

Під час комунікації із підозрюваним важливий візуальний контакт. Підтримання візуального контакту допомагає психологу відчувати ставлення до нього підозрюваного. Погляд може регулювати розмову. Коли один з учасників діалогу закінчує говорити, то він дивиться на співрозмовника, очікуючи на продовження бесіди [4, с. 55].

Водночас психічний стан підозрюваного у навмисному вбивстві характеризується пануванням оборонної (захисної) домінанти. Під домінантою у психології розуміють тимчасово переважну рефлекторну систему, що зумовлює роботу нервових центрів у певний момент і тим самим додає поведінці відповідну спрямованість. Домінанта, як переважний осередок збудження, підсумовує і накопичує імпульси, що надходять у центральну нервову систему, одночасно пригнічуючи активність інших центрів [5, с. 191]. Оборонна домінанта визначає спрямованість психічної діяльності в підозрюваного, формує у нього спеціальні механізми психологічного захисту [6, с. 308].

Особливо драматичним є психічний стан невинуватого, якому вручена підозра. Це різко дезорганізує його психіку, породжує неадекватні поведінкові вчинки, які можуть бути інтерпретовані як непрямі докази винуватості. Намагаючись покласти край такому стану, невинна особа може вдатися навіть до самообмови [7, с. 7].

Одним із основних чинників ефективного професійного спілкування психолога є вміння активно слухати. Активно слухати – означає віддавати повну увагу іншим у процесі спілкування, а це більше, ніж просто дослуховуватися до слів того, хто говорить. Це не тільки «слухання», а й «бачення» жестів, міміки, змін інтонації голосу, виразу обличчя; це вловлювання психологічного і семантичного підтексту, інтуїтивне відчуття того, що людина не може або не хоче вимовити [8, с. 32].

Висновки. Отже, було встановлено, що комунікація із підозрюваними у вчиненні навмисних вбивств має певні особливості. Зокрема, характерними рисами такої комунікації є можливість встановлення психологічного зв'язку із підозрюваним на місці вчинення злочину та на досудовому етапі, а також використання вербальних та невербальних засобів комунікації. Одночасно з цим, до методів роботи під час комунікації із підозрюваними у вчиненні навмисних вбивств можна віднести емоційний експеримент, спостереження, біографічний метод, метод бесіди, анкетування, тестування. Значна увага має бути приділена візуальному контакту, який сприяє формуванню довіри між психологом та підозрюваним у вчиненні навмисного вбивства.

Література:

1. Зякун А. І. Застосування спеціальних психологічних знань під час досудових слідчих дій // Правові горизонти. Вип. 15 2019, с. 70-75.
2. Шепітько В. Ю. Психологія судової діяльності. Харків: Право, 2006. 160 с.
3. Шинкаренко І. В Конспект лекцій «Юридична психологія». Дніпро: ДДУВС, 2016. 174 с.
4. Мухіна І. Г. Юридична психологія: навчально-методичний посібник. Київ: ВД «Дакор», 2019. 236 с.

5. Шепітько В. Ю. Велика українська юридична енциклопедія. Харків: Право, 2018. 952 с.
6. Негребетський В. І. Роль психології підозрюваного під час слідчого експерименту // Криміналістика. Вип. 3 2020, с. 307-311.
7. Основи психології слідчої діяльності та окремих учасників кримінального провадження <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/Material-po-Temi-7-YURYDYCHNA-PSYKHOLOHIYA-1.pdf>
8. Когут Я. М. Психологічні особливості комунікації в діяльності оперативного працівника поліції: методичні рекомендації. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 112 с.

References:

1. Zyakun, A. I. (2019). Zastosuvannya spetsial'nykh psykholohichnykh znan' pid chas dosudovykh slidchykh diy [Application of special psychological knowledge during pre-trial investigative actions]. *Pravovi horyzonty - Law horizons*, 15, 70-75 [in Ukrainian].
2. Shepit'ko, V. YU. (2006). *Psykholohiya sudovoyi diyal'nosti*. Kharkiv: Pravo, 160 s. [Shepitko, V. Yu. (2006). *Psychology of judicial activity*. Kharkiv: Pravo, 160 p.] [in Ukrainian].
3. Shynkarenko, I. V. (2016). Konspekt lektsiy «Yurydychna psykholohiya». Dnipro: DDUVS, 174 s. [Shinkarenko, I. V. (2016). In Synopsis of lectures "Legal psychology". Dnipro: DDUVS, 174 p.] [in Ukrainian].
4. Mukhina, I. H. (2019). *Yurydychna psykholohiya: navchal'no-metodychnyy posibnyk*. Kyiv: VD «Dakor», 236 s. [Mukhina, I. G. (2019). *Legal psychology: educational and methodological manual*. Kyiv: VD "Dakor", 236 p.] [in Ukrainian].
5. Shepit'ko, V. YU. (2018). *Velyka ukrayins'ka yurydychna entsyklopediya*. Kharkiv: Pravo, 952 s. [Shepitko, V. Yu. (2018). *Great Ukrainian legal encyclopedia*. Kharkiv: Pravo, 952 p.] [in Ukrainian].
6. Nehrebets'kyi, V. I. (2020). Rol' psykholohiyi pidozryuvanoho pid chas slidchoho eksperymentu [The role of the suspect's psychology during the investigative experiment]. *Kryminalistyka – Criminalistics*, 3, 307-311 [in Ukrainian].
7. Osnovy psykholohiyi slidchoyi diyal'nosti ta okremykh uchasnykiv kryminal'noho provadzhennya [Basics of the psychology of investigative activity and individual participants in criminal proceedings]. Retrieved from <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/Material-po-Temi-7-YURYDYCHNA-PSYKHOLOHIYA-1.pdf> [in Ukrainian].
8. Kohut, YA. M. (2019). *Psykholohichni osoblyvosti komunikatsiyi v diyal'nosti operatyvnoho pratsivnyka politysiyi: metodychni rekomendatsiyi*. L'viv: L'vDUVS, 112 s. [Kogut, Y. M. (2019). *Psychological features of communication in the activities of a police operative: methodological recommendations*. Lviv: LvDUVS, 112 p.] [in Ukrainian].